

Briselē, 30.5.2017.
COM(2017) 248 final

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI**

Skolu attīstība un izcila mācīšana – lielisks pamats dzīvei

{SWD(2017) 165 final}

1. Ievads

Ieguldījumi cilvēkos, īpaši jauniešos, ir galvenā prioritāte Eiropā. Eiropas Komisija 2016. gada decembrī nāca klajā ar iniciatīvu “Ieguldījums Eiropas jaunatnē”¹, kurā tika uzsvērts, cik svarīgi ir pavērt *jaunas iespējas jauniešiem*. Galvenais vēstījums: izglītības kvalitātei ir izšķirīga loma attiecībā uz jauniešu perspektīvām un dzīves iespējām. Iniciatīvas pamatā ir Jaunā prasmju programma Eiropai². Izglītībai arī ir svarīga loma Eiropas sociālo tiesību pilārā³. Šis paziņojums ir daļa no tādu iniciatīvu kopuma, kuras paredzētas skolām, augstākajai izglītībai un absolventu apzināšanai. Paziņojumā ņemti vērā Eiropadomes 2016. gada decembra secinājumi⁴. Tas atbalsta ANO ilgtspējīgas attīstības 4. mērķi par izglītību⁵.

Kvalitatīva izglītība visiem palīdzēs Eiropai sasniegt tās ekonomikas un sociālos mērķus. Laba izglītība veicina iekļaujošas un izturētspējīgas sabiedrības veidošanos. Tā ir sākumpunkts veiksmīgai profesionālajai karjerai un labākā aizsardzība pret bezdarbu un nabadzību. Tā veicina personisko izaugsmi un veido pamatu aktīvam pilsoniskumam. Laba izglītība ir dzinulis pētniecībai un izstrādei, inovācijai un konkurētspējai. Tomēr, lai sabiedrība varētu izbaudīt šos labumus, kvalitatīvai izglītībai jāklūst par realitāti visiem.

Skolām ir izšķiroša nozīme mūžizglītībā, tādēļ jāveic darbības skolu izglītības kvalitātes un snieguma uzlabošanai⁶. Patlaban situācija Eiropā rāda, ka apmierinātībai nav pamata. Eiropas Savienībā pastāv liela skolu un izglītības sistēmu dažādība. Tajā pašā laikā gandrīz visas dalībvalstis saskaras ar vairākām būtiskām problēmām.

- **Skolu izglītības līmenī pastāv trūkumi saistībā ar kompetenču attīstīšanu.** Saskaņā ar jaunākajiem *ESAO* Starptautiskās skolēnu novērtēšanas programmas (*PISA*) apsekojuma rezultātiem vienam no pieciem skolēniem ir nopietnas grūtības attīstīt pietiekamas prasmes lasīšanā, matemātikā un dabaszinātnēs. Rezultātā šie jaunieši visdrīzāk saskarsies ar nozīmīgiem šķēršļiem visas dzīves garumā saistībā ar sociālo iekļaušanu un nodarbināmību. Vienlaikus Eiropā salīdzinoši maza ir tādu skolēnu daļa, kuri sasniedz ļoti labus rezultātus: progresīvās Āzijas valstis apsteidz pat tās ES dalībvalstis, kurā ir vislabākie rādītāji⁷. Daudziem jauniešiem trūkst atbilstīgu digitālo prasmju⁸. Cita svarīga problēma ir oficiāla kvalifikācijas apliecinājuma neesamība: kaut gan daudzas dalībvalstis ir panākušas ievērojamu progresu, samazinot izglītību priekšlaicīgi pametušo skaitu līdz stratēģijā “Eiropa 2020” noteiktajam pamatmērķim, kas ir 10 %, to jauniešu skaits, kuri pāragri pamet mācības skolā, aizvien ir pārāk liels.

¹ COM(2016) 940, 941.

² COM(2016) 381.

³ COM(2017) 250.

⁴ Eiropadomes 2016. gada 15. decembrī pieņemtie secinājumi.

⁵ <http://www.un.org/sustainabledevelopment/education/>.

⁶ Šajā paziņojumā norādītās problēmas attiecas uz vispārējo izglītību, kā arī skolās apgūto profesionālo izglītību.

⁷ Eiropas Komisijas 2016. gada dokuments “Starptautiskā skolēnu novērtēšanas programma (*PISA*) 2015. gadā: ES sniegums un sākotnēji secinājumi par izglītības politiku Eiropā”. Laikā no 2012. gada līdz 2015. gadam tādu skolēnu daļa, kuriem ir zems vērtējums mācībās, palielinājās no 16,6 % līdz 20,6 % dabaszinātnēs un no 17,8 % līdz 19,7 % lasīšanā, bet matemātikā šis skaitlis nemainījās un bija aptuveni 22 %. Tādu skolēnu daļa, kuriem ir augsts vērtējums dabaszinātnēs, ir 24 % Singapūrā un 15 % Japānā. Neviena ES dalībvalsts nesasniedz šādus rezultātus.

⁸ Eiropas Komisijas 2015. gada dokuments “Ko nozīmē būt jaunam Eiropā šodien — digitālā pasaule”.

- **Skolas izglītība ne vienmēr pilnā mērā veicina vienlīdzību un sociālo taisnīgumu.** PISA pētījumā gūtie dati⁹ atklāj, ka dzimumu nevienlīdzība matemātikā un zinātnēs mazinās, tomēr ar dzimumu saistīti stereotipi joprojām rada atšķirības saistībā ar iesaistīšanos zinātnes un IKT jomā un tam jāpievērš lielāka uzmanība. Turklāt dati liecina, ka panākumi izglītībā ir lielā mērā atkarīgi no skolēna sociāli ekonomiskās vides. Vidēji vairāk nekā vienai trešdaļai no visiem jauniešiem ES, kuri ir no nelabvēlīgas vides, ir zemi rezultāti mācībās. Šis rādītājs ir četras reizes lielāks nekā rādītājs par līdzbiedriem no labvēlīgākas vides. Problēmas ir arī skolēniem no imigrantu un romu tautības ģimenēm. Šis atšķirības vairo sociālo nevienlīdzību¹⁰, nevis to mazina. Piekļuve kvalitatīvai izglītībai un apmācībai ir svarīga, lai sabiedrība kļūtu izturētspējīgāka un vienlīdzīgāka. Piemēri par Igauniju un Somiju rāda, ka skolu izglītības sistēmas var vienlaikus nodrošināt gan labus rezultātus, gan vienlīdzību.
- **Tehnoloģiju un digitālo pārmaiņu tempam ir ievērojama ietekme uz mūsu ekonomiku un sabiedrību, un skolām jāspēj labāk reaģēt uz šo jauno realitāti.** Daudzi šodienas skolēni vēlāk veiks līdz tam nebijušu darbu. Jau tagad 90 % no visām esošajām darbavietām ir nepieciešams vismaz minimāls digitālo prasmju līmenis¹¹. Vairs nepietiek nodrošināt jauniešus ar noteiktu prasmju vai zināšanu kopumu — viņos jāattīsta izturētspēja un spēja pielāgoties pārmaiņām. “Pārdomu dokumentā par globalizācijas iespēju izmantošanu” ir atzīts, ka, sabiedrībai, kļūstot arvien mobilākai un digitālākai, ir nepieciešami jauni mācīšanās veidi. “Pārdomu dokumentā par Eiropas sociālo dimensiju” uzsvērts, ka izglītības sistēmās nepieciešama modernizācija, lai veicinātu radošumu un kritisko domāšanu, kā arī uzņēmēja domāšanu¹².

Šo problēmu risināšanai ir vajadzīgas reformas. Tas ir dalībvalstu uzdevums, jo valstis atbild par izglītības sistēmas izstrādāšanu, un risinājumi būs dažādi atkarībā no valsts, reģiona un vietējām īpatnībām. Saskaņā ar subsidiaritātes principu ES var būt lietderīga loma, sniedzot atbalstu dalībvalstīm to centienos īstenot reformas. Sadarbība ES līmenī atbalsta dalībvalstis, nodrošinot datu analīzi, pierādījumu apmaiņu un labas prakses noteikšanu un piedāvājot iespējas apmainīties ar pieredzi un savstarpēju mācīšanos. Šāda brīvprātīga sadarbība piedāvā dalībvalstīm pievienoto vērtību uz informāciju balstītu lēmumu pieņemšanai.

Pastāv trīs jomas, kurās jāveic darbības un kurās Eiropas līmeņa atbalsts var palīdzēt risināt minētās problēmas:

1. **labāku un iekļaujošāku skolu attīstīšana;**
2. **atbalsts skolotājiem un skolu vadībai, lai panāktu izcilu mācīšanu un mācīšanos; kā arī**
3. **skolu izglītības sistēmu pārvaldība: kā skolām kļūt efektīvākām, taisnīgākām un iedarbīgākām.**

Katrai no šīm jomām šajā paziņojumā ir noteiktas darbības, ko ES veic, lai palīdzētu dalībvalstīm risināt attiecīgās problēmas. Eiropas pusgads ir galvenais reformu virzītājspēks, proti, izmantojot konkrētai valstij adresētus ar izglītību saistītus ieteikumus. ES

⁹ ESAO Starptautiskā skolēnu novērtēšanas programma (*PISA*) 2015. gada apsekojums.

¹⁰ Eiropas Komisijas 2016. gada izglītības un apmācības pārskats.

¹¹ 2017. gada Eiropas digitālā progresā ziņojums, SWD(2017) 160.

¹² COM(2017) 240, COM(2017) 206.

var palīdzēt tām dalībvalstīm, kuras vēlas saņemt atbalstu reformu īstenošanai. Turklāt ES piedāvā dalībvalstīm finanšu un tehnisku atbalstu, īpaši izmantojot programmu *Erasmus+*, Eiropas strukturālos un investīciju fondus un Strukturālo reformu atbalsta dienesta pakalpojumus.

Dažādība ir Eiropas skolu izglītības sistēmu raksturīga iezīme, un nav viena visiem derīga risinājuma. Tajā pašā laikā dalībvalstis ir kopīgi ieinteresētas uzlabot izglītības rezultātus. Lai kvalitatīva izglītība visiem kļūtu par realitāti, pilnībā jāizmanto visi valsts un ES līmenī pieejamie instrumenti. Komisija ir gatava strādāt ciešā sadarbībā ar dalībvalstīm.

2. Labāku un iekļaujošāku skolu attīstīšana

Lai papildinātu dalībvalstu veiktos pasākumus, Komisija:

- palielinās starpskolu sadarbību, lai padarītu **programmā Erasmus+ noteikto skolu partnerību un skolēnu mobilitāti** pieejamāku un bagātinātu digitālo un starpkultūru mācīšanos, popularizējot dalību **e-mērķsadarbībā**;
- izstrādās **digitālo spēju pašnovērtējuma instrumentu**, lai Eiropas Savienībā skolas var brīvprātīgi veikt pašnovērtējumu par to, kādā pozīcijā tās atrodas attiecībā pret kopējiem kritērijiem, un saņemt atbalstu, lai izstrādātu un vēl efektīvāk izmantotu tehnoloģijas zināšanu apguvei digitālajā laikmetā¹³. Izmantojot šo instrumentu, skolas var izvēlēties, vai sniegt pārskatu par savu progresu saistībā ar **informācijas un komunikācijas tehnoloģiju pieejamību, izmantošanu, kompetenci to lietošanā un attieksmi pret šīm tehnoloģijām, veidojot datubāzi** visās dalībvalstīs, kas piedalās instrumenta izmantošanā;
- atbalstīs uzlabojumus skolas līmeņa izglītībā **zinātnē, tehnoloģijā, inženierzinātnēs un matemātikā (STEM)**, veicinot paraugpraksi, lai veidotu saikni un sadarbību starp augstākās izglītības un pētniecības iestādēm un uzņēmumiem un skolām ES līmenī un efektīvi novērstu dzimumu nevienlīdzību un stereotipus zinātnē, tehnoloģijā, inženierzinātnēs un matemātikā, izmantojot programmu *Erasmus+*;
- veicinās un atbalstīs politikas eksperimentus, attīstot **daudzvalodu pedagogiju un mācīšanu klasēs, kurās pastāv dažādība**, *Erasmus+* 2018. gada darba programmas ietvaros;
- īsteno turpmākus pasākumus saistībā ar ANO Personu ar invaliditāti tiesību komitejas novērojumiem, atbalstot sadarbību starp **Eiropas Speciālās un iekļaujošās izglītības aģentūru** un dalībvalstīm pēc to pieprasījuma, lai īstenotu izglītības noteikumus atbilstīgi ANO Konvencijai par personu ar invaliditāti tiesībām;
- turpinās atbalstīt dalībvalstis, lai tās varētu nodrošināt pietiekamu, **kvalitatīvu agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi** un centīsies vairāk palīdzēt dalībvalstīm savstarpēji mācīties un saprast, kas darbojas vislabāk.

2.1. Atbalsts visiem, kuri mācās, un viņu kompetenču attīstīšana

Visiem jauniešiem jābūt iespējai attīstīt pilnu pamatkompetenču spektru. Tas aptver rakstpratību, svešvalodas, matemātiku, dabaszinātnes, digitālās un kodēšanas prasmes un pilsoniskas un sociālas kompetences, kā arī uzņēmējdarbības kompetences un tādas transversālas prasmes kā radošums un kritiskā domāšana. Ne visi jaunieši pilnībā attīsta šīs kompetences, kaut gan tās ir svarīgas. 2006. gada Eiropas pamatnostādņēs par pamatprasmēm mūžizglītībā¹⁴ atbalstīta šo kompetenču apguve. Jaunajā prasmju programmā minētā

¹³ <https://ec.europa.eu/jrc/en/digcomporg/selfie-tool>.

pamatnostādņu pārskatīšana palīdzēs turpmāk stiprināt kompetenču attīstīšanu izglītībā un apmācībā. Skolām nāksies mainīt notiekošo mācību procesu.

Sasaistot mācīšanos ar dzīves pieredzi, var iegūt labākus rezultātus. Mācīšanās, par pamatu ņemot projektu izstrādi un problēmu risināšanu, darbā gūta pieredze vai mācīšanās par kopienas pakalpojumiem palielina jauniešu motivāciju, piešķir tēmas saturam kontekstu un piedāvā iespējas attīstīt sociālās, pilsoniskās un uzņēmējdarbības kompetences¹⁵. Izglītība zinātnē, tehnoloģijā, inženierzinātnēs un matemātikā (*STEM*) ir efektīvāka tad, ja tā ir sasaistīta ar ekonomikas, vides un sociālajām problēmām vai mākslu un dizainu, tādējādi parādot šādas izglītības būtiskumu ikdienas dzīvē¹⁶.

Digitālās tehnoloģijas var veicināt mācīšanos un sniegt atbalstu inovācijai skolās. Ja digitālās tehnoloģijas tiek pareizi izmantotas, tās var bagātināt mācīšanās pieredzi un atbalstīt attīstību ne tikai digitālo kompetenču jomā. Tomēr patlaban tikai viena ceturtdaļa no visiem skolēniem Eiropā mācās pie digitālajā jomā zinošiem skolotājiem¹⁷. Digitālās tehnoloģijas var atbalstīt saziņu un sadarbību gan vienā skolā, gan starp skolām un veicināt skolēnu un ģimeņu līdzdalību skolas dzīvē.

Skolām jānodrošina atbalsts visiem, kuri mācās, un jāreaģē uz viņu konkrētajām vajadzībām. Skolas, kuras pievērš uzmanību tam, ka dažādiem skolēniem ir atšķirīgas vajadzības, sasniedz labākus rezultātus. Tā ir arī dzimumu līdztiesības dimensija. Skolas, kuras nevairās no valodu un kultūru dažādības savu skolēnu vidū un atbalsta integrāciju, panāk pozitīvu ietekmi uz to, kā visi bērni spēj mācīties¹⁸. Tomēr pašreizējā prakse ne vienmēr ir šāda. Dažas ES dalībvalstis saskaras ar grūtībām nodrošināt skolēniem ar invaliditāti piekļuvi iekļaujošai un kvalitatīvai izglītībai¹⁹. Dažās pilsētās un reģionos ievērojama daļa skolēnu mājās nerunā valodā, kādā notiek mācības skolā. Īpaši tādu ģimeņu bērniem, kuras ir valstī ieradusās nesen, nepieciešamas mērķtiecīgas valodu programmas, lai viņi labāk integrētos skolā²⁰. Vairākās valstīs romu un citu etnisko minoritāšu pārstāvjiem nav piekļuves kvalitatīvai izglītībai.

2.2. Atvērtība jaunām sadarbības formām kā stimuls mācīties

Sadarbība palīdz skolām bagātināt mācīšanās pieredzi un rezultātus un sniedz labāku atbalstu, lai jaunieši attīstītu vajadzīgās kompetences. Tas attiecas uz sadarbību ar vietējiem dienestiem, kopienas organizācijām, uzņēmumiem un universitātēm un arī sadarbību pašās skolās. Jauniešiem, kuri pakļauti priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas riskam, var palīdzēt cieša sadarbība ar sociālajiem dienestiem vai jaunatnes darbiniekiem. Agrīna mijiedarbība ar karjeras konsultantiem, uzņēmējiem un akadēmisko personālu palīdz

¹⁴ 2006/962/EK.

¹⁵ Eiropas Komisija/EACEA/Eurydice 2016. g. "Uzņēmējdarbības izglītība skolā". Skatīt arī par uzņēmējdarbības kompetences tīklu: <https://ec.europa.eu/jrc/en/entrecomp>.

¹⁶ Eiropas Komisijas 2015. gada dokuments "Dabaszinātnes izglītība atbildīgiem pilsoņiem".

¹⁷ Eiropas Komisijas 2013. gada dokuments "Skolu apskats: IKT izglītībā, nosakot standartus piekļuvei tehnoloģijām, to izmantošanu un attieksmi pret tām Eiropas skolās".

¹⁸ Eiropas Komisijas 2015. gada dokuments "Valodu mācīšana un apguve daudzvalodu klasēs". "Apvārsnis 2020" darba programmā 2018. – 2020. gadam Komisija paredz atbalstīt pētniecības projektus saistībā ar migrantu bērnu iekļaušanu ES izglītības sistēmās (paredzēts pieņemt 2017. gada oktobrī).

¹⁹ ANO Personu ar invaliditāti tiesību komitejas 2015. gada dokuments "Noslēguma secinājumi par Eiropas Savienības sākotnējo ziņojumu", CRPD/C/EU/CO/1, 2015. gada 2. oktobris.

²⁰ Rīcības plānā par trešo valstu valstspiederīgo integrāciju Eiropas Komisija ierosināja vairākus atbalsta pasākumus migrantu bērniem izglītības un apmācības jomā. COM(2016) 377 final.

jauniešiem sagatavoties nodarbinātībai nākotnē un tālākām mācībām²¹. Tādos priekšmetos kā dabaszinātnes vai sports skolēni gūst labumu, ja citas izglītības iestādes, uzņēmumi un pilsoniskā sabiedrība sadarbojas ar skolu²². Tomēr ne visas skolas saņem pietiekamu ārējo atbalstu vai atbalsta nepieciešamo sadarbību starp saviem skolotājiem, citiem skolas darbiniekiem, skolēniem un vecākiem²³.

Iebiedēšana, kiberiebiedēšana un vardarbība apdraud bērna labklājību un sekmes skolā²⁴. Fiziskā un garīgā labklājība ir priekšnoteikums labām sekmēm mācībās. Pierādījumi liecina, ka visefektīvākā stratēģija visu veidu iebiedēšanas novēršanai ir iesaistīt skolotājus un vecākus²⁵. Lai izskaustu iebiedēšanu un vardarbību, bērniem jānāca iecietība un dažādība. Tas pats attiecas uz drošību tiešsaistē un sociālo plašsaziņas līdzekļu atbildīgu izmantošanu.

Piemērojot visas skolas pieeju, tiek uzlaboti mācīšanās rezultāti, iekļautība un vienlīdzība²⁶. Izmantojot šo pieeju, skolas kvalitātes uzlabošanā iesaistās visa skola līdz ar ārējām ieinteresētajām personām un vietējo kopienu. Šo pieeju atbalsta tiešsaistes platformas “Eiropas instrumenti skolām” (*European Toolkit for Schools*) un “Skolu izglītības ceļš” (*School Education Gateway*), un tās ir pieejamas visām skolām Eiropā pēc brīvprātības principa, sniedzot atbalstu starpskolu apmaiņai un palīdzot uzlabot organizācijas metodes, mācību praksi un mācīšanās pieredzi²⁷. Programma *Erasmus+* atbalsta Eiropas skolu partnerību un palīdz skolām paplašināt saites un veidot pārrobežu līdzbiedru apmaiņu²⁸.

E-mērksadarbība²⁹ ir lielākā skolu kopiena Eiropā. Tajā piedalījušies jau vairāk nekā 460 000 skolotāju un četras no desmit skolām Eiropā. Tās ietvaros tiek piedāvāta droša tiešsaistes vide pārrobežu izglītības projektiem, tādējādi skolām tiek nodrošināti viegli pieejami rīki, lai veicinātu digitālās mācīšanās piedāvājumu un sniegtu atbalstu starpkultūru un pārrobežu kontaktiem starp skolotājiem un skolēniem. To integrējot visās skolās Eiropā, tiks ievērojami uzlabotas digitālās kompetences un klases tiks padarītas atvērtākas.

2.3. Kā uzlabot piekļuvi pirmsskolas izglītībai un aprūpei un tās kvalitāti

Kvalitatīva pirmsskolas izglītība un aprūpe veido efektīvas un taisnīgas izglītības sistēmas pamatu. Tā sagatavo bērnus sākumskolas izglītībai, veicina akadēmisko sniegumu turpmāk visos līmeņos un īpaši pozitīvi ietekmē bērnus no mazāk labvēlīgām un imigrantu ģimenēm. *PISA* liecina, ka 15 gadus veciem jauniešiem, kuri nav apmeklējuši pirmsskolas izglītības iestādes, risks sasniegt zemākus mācību rezultātus ir trīs reizes lielāks nekā tiem

²¹ INCLUDE-ED <http://creaub.info/included>. Eiropas Mūžilga karjeras atbalsta politikas tīkls, www.elgpn.eu.

²² Eiropas Komisijas 2015. gada dokuments “Dabaszinātņu izglītība atbildīgiem pilsoņiem”.

²³ RESL.eu. Kā samazināt izglītības priekšlaicīgu pamešanu Eiropā, www.uantwerpen.be/en/projects/resl-eu/.

²⁴ ESAO 2017. gada dokuments “*PISA 2015. gadam*” (III sējums).

²⁵ M. M. Ttofi, D. P. Farrington. 2011. *Effectiveness of school-based programs to reduce bullying: a systematic and meta-analytic review*. *Journal of Experimental Criminology*, 7. sējums, Nr. 1, 27.–56. lpp.

²⁶ Eiropas Komisijas 2015. gada dokuments “Visas skolas pieeja priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas novēršanai”.

²⁷ <http://www.schooleducationgateway.eu/en/pub/resources/toolkitsforschools.htm>.

²⁸ Atzīmējot “Erasmus+” 30. gadadienu, 2017. gadā iniciatīva “Move2Learn, Learn2Move” jauniešiem, kuri aktīvi darbojas e-mērksadarbības (*eTwinning*) projektos, piedāvā iespēju ceļot un tikties ar līdzbiedriem kā daļu no viņu mācību pieredzes. Komisija izvērtēs 2017. gada iniciatīvu un, neradot nekādu nelabvēlīgu ietekmi uz “Erasmus +” budžetu un izmantojot datus no šā izvērtējuma, varētu apsvērt līdzīgu iniciatīvu nākotnē.

²⁹ www.etwinning.net.

viņu līdzbiedriem, kuri apmeklējuši šādas iestādes vairāk nekā vienu gadu³⁰. Ieguldījums pirmsskolas izglītībā un aprūpē samazina nepieciešamību nodrošināt lielākus izdevumus vēlākā izglītības posmā, kad veidojas augstas izmaksas, lai segtu starpību starp skolēniem ar augstiem un zemiem mācību rādītājiem³¹.

Ir problemātiski nodrošināt gan kvalitatīvu pirmsskolas izglītību un aprūpi, gan piekļuvi tai. Ir palielinājies to bērnu skaits, kuri piedalās pirmsskolas izglītībā un aprūpē³², tomēr problēmas arvien ir bērniem līdz triju gadu vecumam un jo īpaši nelabvēlīgā situācijā esošiem bērniem. Līdzdalība, pieejamība un kvalitāte nav vienmērīgi sadalītas ne pašās valstīs, ne starp dažādām valstīm. 25 dalībvalstīs pieprasījums pēc bērnu aprūpes pārsniedz piedāvājumu, nepietiekamā kvalitāte tiek bieži sasaistīta ar darbinieku neatbilstīgo kvalifikāciju un ierobežotajām profesionālās izaugsmes iespējām³³. Dalībvalstu eksperti un Eiropas Komisija kopīgi noteikuši kvalitātes principus un piecas galvenās darbības jomas: piekļuve, darbaspēks, mācību programma, novērtēšana un uzraudzība, pārvaldība un finansējums³⁴.

Īstenojot šīs vadlīnijas, tiktu ievērojami veicināti mazu bērnu izglītības rezultāti, ļaujot visiem bērniem, tostarp no neaizsargātām ģimenēm, veiksmīgi sākt skolas gaitas.

3. Atbalsts skolotājiem un skolu vadībai, lai panāktu izcilu mācīšanu un mācīšanos

Lai papildinātu dalībvalstu veiktos pasākumus, Komisija:

- piedāvās **politikas norādes par skolotāju un skolu vadītāju karjeras un profesionālo izaugsmi**, pastiprinot stratēģijā “Izglītība un apmācība 2020” noteikto mācīšanos no līdzbiedriem, izmantojot vairākus ekspertu seminārus, kas tiks sasaistīti ar Eiropas nozares sociālo dialogu izglītības jomā;
- **vienkāršos piekļuvi un popularizēs iespējas topošiem skolotājiem apgūt praktisku mācīšanas pieredzi citās valstīs** ar programmas *Erasmus+* atbalstu;
- izstrādās **tiešsaistes kopienas un resursus** skolu profesionāļiem, tostarp jaunas iespējas e-mērķsadarbības ietvaros topošajiem skolotājiem, tiešsaistes tīklus skolotājiem agrīnā karjeras posmā un viņu darbaudzinātājiem, tiešsaistes kursus (tostarp plašus atvērtus tiešsaistes kursus (*MOOC*), apmaiņu ar paraugpraksi starp iestādēm, kas nodrošina skolotāju sākotnējo izglītību, un digitālo kompetenču sistēmu, atbalstot skolotāju pašnovērtējumu un pilnveidošanos;
- turpinās attīstīt sinerģijas **ar ESAO, lai iegūtu kopīgus salīdzinošus datus par skolu darbiniekiem**, tostarp izmantojot *Eurydice*³⁵ un ESAO efektīvāku un kopīgu datu apkopšanu par skolotājiem un skolu vadību.

³⁰ ESAO 2016. gada dokuments “Skolēni ar zemiem mācību rezultātiem: kāpēc viņi atpauzē mācībās un kā palīdzēt viņiem sasniegt labus rezultātus”.

³¹ F. Cunha *et al.* 2006. *Interpreting the Evidence on Life Cycle Skill Formation. Handbook of the Economics of Education*, 1.sēj., Amsterdamā, Ziemeļnīderlande.

³² Saskaņā ar stratēģiju “Izglītība un apmācība 2020” Padome noteikusi ES standartu, kas nosaka, ka vismaz 95 % bērnu vecumā no četriem gadiem līdz obligātajam skolas vecumam jāpiedalās pirmsskolas izglītībā un aprūpē (*ECEC*). 2014. gadā ES dalības līmenis bija 94,3 %.

³³ *Eurydice* 2014. gada dokuments “Politikas apkopojums par pirmsskolas izglītību un aprūpi”.

³⁴ Eiropas Komisijas 2014. gada dokuments “Priekšlikums par pamatprincipiem kvalitatīvai pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmai”. Pirmsskolas izglītības un aprūpes darba grupas ziņojums.

³⁵ http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/index_en.php.

3.1. Kā skolotāja profesiju padarīt pievilcīgāku

Kvalitatīvi, motivēti un novērtēti skolotāji ir izcila izglītības pamats. Tomēr profesijas prestiža lejupslīde un nepietiekams darbinieku skaits ir problēma daudzās dalībvalstīs, kas mazina skolu izglītības kvalitāti³⁶. Vairākumam dalībvalstu ir mērķis skolotāja profesijai piesaistīt plašāku piemērotu kandidātu loku, motivēt un sniegt atbalstu, lai viņi sasniegtu izcilību šajā ļoti prasīgajā profesijā.

Uzlabojot kandidātu atlasīšanu un pieņemšanu darbā, var vieglāk noteikt personas, kas ir vispiemērotākās mācīt bērnus, un nodrošināt profesiju ar plašāku pieredzi. Dažās valstīs kandidāti tiek novērtēti ne tikai pēc akadēmiskiem sasniegumiem, bet arī pēc plašākām spējām un attieksmēm³⁷. Ja dalībvalstīm tas šķiet piemēroti, šāda pieeja var papildināt centienus risināt nozīmīgu dzimumu nelīdzsvarotību skolotāju vidū un piesaistīt jaunus skolotājus no citām profesijām un mazāk pārstāvētām grupām.

Samaksa, līgumiskais statuss un skaidras karjeras iespējas ir svarīgas, lai profesija kļūtu pievilcīgāka. Dažās dalībvalstīs skolotāja profesija ir mazāk pievilcīga salīdzinājumā ar citām, kad runa ir par konkurenci cīņā par labāko kandidātu darbam. Skolotāji bieži saņem ievērojami mazāku algu nekā vidēji saņem augstskolu beiguši darbinieki: algas svārstās no 74 % sākumskolas izglītības skolotājiem līdz 92 % vidusskolas vecāko klašu skolotājiem³⁸. Valstīs, kurās ir ļoti zems atalgojuma līmenis vai zems darba drošības līmenis, ir problemātiski piesaistīt jaunpienācējus un aizpildīt brīvās amata vietas ar labi kvalificētiem darbiniekiem. Skolotājus arī satrauc skolotāju sagatavošanas un ievadapmācības kvalitāte un labākas karjeras iespējas³⁹. Skaidri noteikti kompetences līmeņi un karjeras struktūras veicina pozitīvāku skolotāju attieksmi pret karjeras iespējām.

3.2. Mācīšana: profesija, kurā sastrādājas tie, kas mācās visas darba dzīves laikā

Skolotāju izglītības kvalitātei jāpievērš lielāka uzmanība. Sākotnējā skolotāju izglītība ir visefektīvākā tad, ja pedagoģijas teorija tiek apvienota ar zināšanām par priekšmetu un pietiekamu praksi klasē⁴⁰. Topošajiem skolotājiem jābūt gataviem sadarbībai un profesionālajai izaugsmei visas darba dzīves laikā, jāspēj strādāt ar dažādiem bērniem klasē un pārlicinoši izmantot digitālās tehnoloģijas. Vairākās dalībvalstīs dalība pastāvīgā profesionālā izaugsme ir zemā līmenī vai slikti ievirzīta. Pastāvīgai profesionālajai izaugsmei jābūt piekļūstamai, pieejamai un atbilstošai. Iesaistot skolas un skolotājus to tematā un jomu noteikšanā, kurās jāīstojas, var uzlabot šādas izaugsmes kvalitāti⁴¹.

Skolotājiem īpašs atbalsts nepieciešams karjeras sākumposmā. Sākot strādāt profesijā, daudzi skolotāji saprot, cik problemātiska ir reālā skolas vide, un daudzi aiziet no šī darba. Patlaban tikai seši no 10 jaunajiem skolotājiem saņem patiesu ievadapmācību par skolas praksi⁴² un darbā ievadīšanas programmām, kas apvieno profesionālu, sociālu un personisku atbalstu, tostarp darbaudzinātāja konsultācijas, lai palīdzētu jaunajiem skolotājiem attīstīt

³⁶ Eiropas Komisijas 2013. gada pētījums par politikas pasākumiem, kā uzlabot skolotāja profesijas pievilcīgumu Eiropā.

³⁷ Eiropas Komisija/EACEA/Eurydice 2013. g., pamatdati par skolotājiem un skolu vadību.

³⁸ ESAO 2016. gada dokuments "Skats uz izglītību 2016: ESAO rādītāji". Dati par 22 ES dalībvalstīm.

³⁹ Eiropas Komisijas 2013. gada dokuments, turpat.

⁴⁰ ESAO 2014. gada dokuments "TALIS 2013. gada rezultāti: starptautisks redzējums par mācīšanu un mācīšanos".

⁴¹ "Skolotāja profesija Eiropā", 2015. gada dokuments.

⁴² Eiropas Komisija/EACEA/Eurydice, 2015. gada dokuments "Skolotāja profesija Eiropā: prakse, pieņēmumi un politika".

kompetences un izturībspēju. Tas paaugstina mācīšanas kvalitāti un samazina izmaksas, kas ir saistītas ar profesionālās darbības pārtraukšanu⁴³.

Skolotāji ar augstiem darba rezultātiem sadarbojas. Mācīšana, strādājot komandā, citu skolotāju darba vērošana un plašākas profesionālas mācību kopienas kļūst arvien populārākas un ir ietekmīgs veids sadarbībai ar līdzbiedriem, tomēr tās vēl nav kļuvušas par normu Eiropā⁴⁴. Lai uzlabotu skolēnu mācīšanās pieredzi, skolotājiem jāvar un jāgrib strādāt un mācīties komandās ar citiem skolotājiem, daudzprofesionālās skolu komandās un ar ārējiem partneriem.

Sadarbību veicinoša vide un digitālās tehnoloģijas var mudināt skolotājus mācīties. Aizvien dominē tradicionālie semināri un apmācību kursi, kas tiek organizēti ārpus skolas. Izglītības inovācijas, piem., sadarbību veicinoši līdzbiedru tīkli, plaši atvērti tiešsaistes kursi (MOOC) un dalīšanās ar atvērtiem izglītības resursiem, var papildināt šīs metodes un palīdzēt pārvarēt šķēršļus līdzdalībai.⁴⁵

Izmantojot programmu Erasmus+, ES atbalsta skolu darbinieku profesionālo izaugsmi. Dotācijas ir pieejamas topošajiem skolotājiem, skolotājiem un skolu vadītājiem, kuri vēlas piedalīties apmācībuursos, strādāt skolās vai piedalīties skolotāja profesijas "ēnošanas" pasākumos citu valstu skolās. Izmantojot e-mērķsadarbību, ES veicina skolotāju brīvprātīgu sadarbību un mācīšanos no līdzbiedriem tiešsaistesursos un kopīgos profesionālās apmācības pasākumos.

3.3. Atbalsts skolu vadībai

Efektīva skolu vadība pozitīvi ietekmē skolēnu sasniegumus, mācīšanas kvalitāti un darbinieku motivāciju. Pētījumi liecina, ka vadības stils, kura pamatā ir darbiniekus, vecākus un vietējās kopienas vienojošs redzējums, ir būtisks skolas attīstībai un inovācijai⁴⁶. Tomēr dažās dalībvalstīs skolas vadītāja amats tiek uzskatīts par nepievilcīgu⁴⁷. Vadīt skolu parasti nozīmē veikt prasīgu uzdevumu kopumu, kas saistīts ar pārvaldīšanu un arī rīkojumu došanu. Skolu vadītāji bieži netiek sagatavoti vai nesaņem pastāvīgu atbalstu, kas tiem nepieciešams šo dažādo uzdevumu veikšanai.

Lielāka skolu autonomija daudzās valstīs ir uzlikusi lielāku atbildību skolu vadītājiem. Skolu vadītāji var pārkārtot klasē pavadāmo laiku un pieeju, veicināt skolas attīstību un sadalīt pienākumus starp vairākiem darbiniekiem. Tomēr šādām pārmaiņām nepieciešami atbilstīgi resursi un atbalsts⁴⁸. Skolu vadītāju pieņemšana darbā, sagatavošana un profesionālā izaugsme ir nozīmīgi faktori skolu snieguma uzlabošanai.

⁴³ Eiropas Komisijas 2010. gada dokuments "Saskaņotu un sistēmisku darbā ievadīšanas programmu izstrāde jaunajiem mācībspēkiem : rokasgrāmata politikas veidotājiem", SEC(2010) 538 galīgā redakcija.

⁴⁴ ESAO 2014. gada dokuments, turpat.

⁴⁵ Turpat.

⁴⁶ ESAO 2016. gada dokuments "Skolu vadība zināšanu apguvei".

⁴⁷ SWD(2012)0374.

⁴⁸ VO-raad/EFEE/ETUCE 2015. gada dokuments "Profesionālā autonomija, pārskatatbildība un efektīva vadība, un darba devēju organizāciju, arodbiedrību un skolu vadītāju loma".

4. Skolu izglītības sistēmu pārvaldība: kā skolām kļūt efektīvākām, taisnīgākām un iedarbīgākām

Lai papildinātu dalībvalstu veiktos pasākumus, Komisija:

- izmantojot pastāvošo sadarbību, tostarp tādās jomās kā prasmju stratēģija un skolu resursi, izveidos **pieprasījuma virzītu** tehniskā atbalsta programmu **sadarbībā ar ESAO**, lai dalībvalstīm, kam nepieciešama palīdzība, palīdzētu izstrādāt un īstenot nozīmīgas skolu izglītības reformas. Atbalstu varētu nodrošināt Komisijas dienesti, tostarp Strukturālo reformu atbalsta dienests, un ES finanšu instrumenti (piem., Eiropas strukturālie un investīciju fondi un programma *Erasmus+*);
- ierosinās **kopīgu ziņojumu par skolu izglītības izdevumu efektivitāti un lietderību**, iesaistot attiecīgās Padomes komitejas un Komisijas dienestus. Par pamatu tiks izmantots pašreizējais darbs ar ESAO, un rezultātā partnerībā ar ieinteresētajām ES dalībvalstīm un ieinteresētajām personām var tikt izstrādātas politikas norādes par ieguldījumiem skolu izglītībā;
- kopā ar ES dalībvalstīm un ieinteresētajām personām izstrādās mērķtiecīgas politikas norādes par **kvalitātes nodrošināšanu**, izmantojot līdzbiedru konsultācijas⁴⁹ un mācīšanos no līdzbiedriem.

4.1. Skolu resursi: kā veikt ieguldījumus atbilstīgi un lietderīgi

Lai gan Eiropā pastāv ļoti dažādas izglītības sistēmas, kultūras un apstākļi, pārvaldības un finansējuma problēmas ir līdzīgas. Tas attiecas uz skaidru atbildības noteikšanu saistībā ar finansējumu un skolu tīkla pielāgošanu demogrāfiskajām pārmaiņām⁵⁰. ES dalībvalstis piešķir ievērojamus līdzekļus skolu izglītībai — vidēji vairāk nekā 3 % no IKP⁵¹. Ir svarīgi šos līdzekļus izmantot pareizi, lai visi publiskie izdevumi valstī būtu lietderīgi.

Ir īpaši svarīgi rast vislabāko izmantojumu ierobežotiem līdzekļiem, lai uzlabotu visu skolēnu darba rezultātus. *PISA* apsekojumi rāda, ka efektīvus izglītības rezultātus nevar panākt, ja finansējuma līmenis nesasniedz noteiktu minimālo apmēru. Dažas dalībvalstis nav veikušas pietiekamu ieguldījumu, lai sasniegtu labus ilgtermiņa rezultātus⁵². Tomēr salīdzināmā izdevumu līmenī dažas dalībvalstis panāk labākus rezultātus salīdzinājumā ar citām. Stiprinot sadarbību starp izglītību un ekonomikas politikas jomām, var uzlabot pierādījumu bāzi un veidot vienprātību par to, kas “darbojas” saistībā ar ieguldījumiem izglītībā. Problēmas rada ieguldījumi infrastruktūrā, tostarp digitālajā infrastruktūrā un savienojamībā, kā arī cilvēkkapitālā⁵³. Īpaši pielāgots politikas atbalsts dalībvalstīm izglītības reformu jomā var palīdzēt uzlabot skolu sistēmu pārvaldību un palielināt efektivitāti un vienlīdzību.

⁴⁹ Līdzbiedru konsultācijas nozīmē, ka apvienojas profesionāli līdzbiedri no valsts administrācijas, lai sniegtu ārējas konsultācijas valstij, kam nepieciešams atbalsts izglītības reformu jomā.

⁵⁰ ESAO (sadarbībā ar Eiropas Komisiju) pārskats par skolu resursiem <http://www.oecd.org/education/schoolresourcesreview.htm>.

⁵¹ *Eurostat* vispārējās valdības finanšu statistika.

⁵² Eiropas Komisijas 2016. gada izglītības un apmācības pārskats.

⁵³ https://ec.europa.eu/info/publications/2017-european-semester-country-reports_lv.

4.2. Kā apvienot autonomiju un kvalitātes nodrošināšanu

Mijiedarbība starp skolu autonomiju un pārskatatbildību nosaka nepieciešamību pēc stiprām, tomēr elastīgām kvalitātes nodrošināšanas sistēmām⁵⁴. Nozīmīga jaunākā tendence ir virzība uz decentralizāciju un skolu lielāku autonomiju. Piešķirot skolām lielāku autonomiju saistībā ar skolā ievēroto praksi un organizāciju vai saistībā ar finanšu līdzekļu izmantošanu, skolām tiek dota lielāka iespēja pielāgot to savām īpašajām vajadzībām un vietējiem apstākļiem. Tomēr tās ieguvumi ir atkarīgi no pašas skolas spējas efektīvi plānot un vadīt savu attīstību, kā arī no tā, cik lielā mērā skolai ir pārskatatbildība pret vecākiem, vietējo kopienu un valsts iestādēm, kas atbild par izglītību⁵⁵. *PISA* rezultāti rāda, ka skolu autonomija līdz ar pārskatatbildību palīdz sasniegt labāku pamatprasmju līmeni. Kvalitātes nodrošināšanas mehānismi Eiropā ir ļoti atšķirīgi⁵⁶, tomēr dažos gadījumos ir kopīgas problēmas. Tās ir, piem., kā noteikt mērķus un mērīt progresu izglītības sistēmās un saistībā ar skolēnu mācīšanos, kā izstrādāt kvalitātes nodrošināšanu arvien decentralizētākās daudzlīmeņu izglītības sistēmās, kā veicināt dialogu un uzticēšanās kultūru starp ieinteresētajām personām izglītības jomā, un kā noteikt finanšu līdzekļu un cilvēkresursu prioritātes.

Izstrādājot atbilstīgus rīkus un procesus kvantitatīviem un kvalitatīviem datiem, tiks pastiprināti nodrošināta kvalitāte. Kvalitātes nodrošināšanas mehānismiem būtu jāņem vērā apstākļi skolā un skolēnu labklājība, kā arī skolēnu kompetenču attīstība. Līdzsvarotam viedoklim vajag gan kvantitatīvos, gan kvalitatīvos rādītājus⁵⁷. Skolām un vietējām ieinteresētajām personām jāiegulda kapacitātes veidošanā, lai noteiktu visatbilstīgākos rīkus un rādītājus, lai uzraudzītu skolēnu progresu un skolas attīstību un radītu kopīgu sapratni par datu interpretēšanu. Tas būtu jāpapildina ar ārējiem uzraudzības mehānismiem, piem., valsts un reģionālo skolu novērtējumu un/vai apjomīgiem skolēnu novērtējumiem. Pārejot no pieejas, kas nozīmē pārbaudīt “sarakstu” un koncentrēties uz formālu atbilstību noteikumiem un procedūrām, uz atbalstošu pieeju, kas koncentrējas uz skolu attīstību, tiek paaugstināti standarti un uzlaboti mācību rezultāti⁵⁸.

⁵⁴ ET2020 darba grupas skolu jautājumos starpziņojums par kvalitātes nodrošināšanu skolu attīstībai, 2017. gada aprīlis.

⁵⁵ E. A. Hanushek, S. Link, L. Woessmann. 2013. *Does school autonomy make sense everywhere? Panel estimates from PISA*. *Journal of Development Economics*, 104. sējums, 212.–232. lpp.

⁵⁶ Eiropas Komisijas 2015. gada dokuments “Salīdzinošs apsekojums par kvalitātes nodrošināšanu ES skolu izglītības sistēmās: politika, procedūras un prakse. Nobeiguma ziņojums.”

⁵⁷ ET2020 darba grupas skolu jautājumos starpziņojums par nepārtrauktību un pāreju skolēnu attīstībā, 2017. gada aprīlis.

⁵⁸ Padomes secinājumi par kvalitātes nodrošināšanu izglītības un apmācības atbalstam, 2014. gada 20. maijs.

5. Noslēgums — turpmākā virzība

Izglītības uzlabošana ir galvenais elements Komisijas iniciatīvā “Ieguldījums Eiropas jaunatnē”. Īpaši skolu kvalitātei ir būtiska loma, veidojot jauniešu nākotnes perspektīvas. Skolas izveido profesionālās veiksmes pamatu. Tās piedāvā unikālu sociālās mobilitātes iespēju. Tomēr tas ne vienmēr tā ir. Jaunie *PISA* dati liek Eiropai sarosīties: tādu skolēnu daļa, kuriem ir zemas atzīmes dabaszinātnēs, palielinājusies no 16,6 % 2012. gadā līdz 20,6 % 2015. gadā. No visiem skolēniem 11 % pamet izglītību, nesaņemot oficiālu kvalifikācijas apliecinājumu. Ja šie trūkumi skolu izglītībā netiks risināti, miljoniem jauniešu samazināsies iespējas dzīvē.

Eiropas lielākās bažas nākotnē ir par to, kā nodrošināt, lai kvalitatīva izglītība kļūtu par realitāti visiem jauniešiem. 2017. gada aprīļa pārdomu dokumentā par Eiropas sociālo dimensiju⁵⁹ uzsvērts, ka izglītība ir viens no faktoriem, kas arvien vairāk noteiks mūsu sabiedrības un ekonomikas nākotni; 2017. gada 27. marta Romas deklarācijā 27 ES dalībvalstis pauda apņemšanos izveidot “sociālu Eiropu — [...] Savienību, kurā jaunieši gūst labāko izglītību un apmācību un var studēt un atrast darbu visā kontinentā.”⁶⁰

Jāveic darbs ceļā uz kopīgu apņemšanos. Labāka skolu izglītība jānosaka par galveno prioritāti. Tas attiecas uz dalībvalstīm un ES, un tam nepieciešama cieša sadarbība. Dalībvalstu uzdevums ir veikt reformas savās skolu izglītības sistēmās. Komisija ir gatava sniegt atbalstu dalībvalstīm, liekot lietā ES rīkus un procesus. Jo īpaši Eiropas pusgads ir pārbaudīts reformu virzītājs. Turpmāk jāattīsta darbs citās jomās, piem., brīvprātīga sadarbība *ET 2020* ietvaros, lai dalībvalstīm piedāvātu labāko iespējamo pievienoto vērtību. Īpaši pilnībā jāizmanto pārskats par izglītību un apmācību, lai palīdzētu dalībvalstīm pieņemt uz informāciju un pierādījumiem balstītus politikas lēmumus. Svarīgs jautājums turpmākas sadarbības jomā ir tas, vai jānosaka augstāki standarti cīņā pret izglītības priekšlaicīgu pamešanu. Cits svarīgs jautājums ir tas, kā pēc iespējas labāk izmantot programmu *Erasmus+*, lai nodrošinātu iespējami lielākam skaitam jauniešu Eiropā iespēju gūt mācīšanās pieredzi citās valstīs un palielinātu esošo kapacitāti, atbalstot attīstību un inovāciju skolās un skolotāju izglītību.

Sekmes būs atkarīgas no ciešas sadarbības. 2018. gada sākumā plānotajā Izglītības samitā uzmanība tiks pievērsta vienlīdzībai izglītībā un tam, kā labāk nodrošināt atbalstu izglītībā nelabvēlīgā situācijā esošām grupām. Tā būs pirmā iespēja diskutēt par turpmāko sadarbību Eiropā izglītības jomā, īpaši skolu izglītības jomā.

⁵⁹ COM(2017) 206 *final*.

⁶⁰ Romas deklarācija, 27 dalībvalstu un Eiropadomes, Eiropas Parlamenta un Eiropas Komisijas līderu deklarācija, 2017. gada 25. marts.